

Lähelle ja kauas

Yliopistoinstituution joutuessa poliittisten muutosten ja vallankäytön pelikentäksi hankalimpaan asemaan näyttävät usein joutuvan kirjallisuudentutkimuksen kaltaiset humanistiset alat, joiden ytimessä on vallitsevien normien, hierarkioiden ja narratiivien kriittinen, historiatietoinen tarkastelu, haastaminen ja toisinkirjoittaminen. Tämä on ajankohtaista nyt erityisesti Yhdysvalloissa, mutta sikäläisten äkkinäisten muutosten kaiut kuuluvat myös Suomessa – etenkin siksi, että nämä käänteet herättävät arvaamattomuudessaan niin suurta mediakiinnostusta. Tieteellisessä julkaisemisessa Yhdysvalloilla on viimeiset vuosikymmenet olleet hegemoninen asema: englantia julkaisukielenä on muuttunut yhä enemmän normiksi pienten kielten kustannuksella ja yhdysvaltalaisiin yliopistoihin liittyvä prestiisi on houkutellettu opiskelijoita ja tutkijoita koko maailmasta. Maan nykyisen hallituksen leikkaukset yliopistojen rahoitukseen ovat jo nyt kääntäneet ”aivovuodon” pois Yhdysvalloista. Jos hegemonian mureneminen jatkuu, on mahdollista uudelleenarvioida tieteellisen elämän Yhdysvalta-keskeisyyttä. Tässä tilanteessa Suomessakin on entistä tärkeämpää vaalia laadukkaan tutkimuksen, julkaisemisen ja kriittisen keskustelun edellytyksiä kahdella kotimaisella kielellä.

Kirjallisuudentutkimuksen keinoin voidaan nähdä sekä lähelle että kauas. Käsillä olevan numeron vertaisarvioituissa artikkeleissa liikutaan lähi- ja etälukemisen alueilla Laura Kokon sanoin ”monitehoisesti” yhtäältä vaihdellen perspektiiviä yksittäisten sanomalehtijulkaisujen ja laajojen yhteiskunnallisten murrosten välillä ja toisaalta tarkentaen yksittäisiin teksteihin intertekstuaalisen ja psykoanalyttisen lähiluvun keinoin. Kirjallisuus auttaa hahmottamaan uudelleen ja kenties muuttamaankin sen analyysiin käytettyjä käsitteitä. Kirjallisuudentutkimuksen käsitteet ja menetelmät puolestaan yltyvät aina sen omaa kenttää pidemmälle ja myös muovaavat sitä maailmaa, josta ne kertovat. Tässä numerossa julkaistuissa arvioissa, seminaariraportissa ja lukiassa nousevatkin etualalle kertomuksen etiikan kysymykset: se, miten maailma suodattuu erilaisten vakiintuneiden kertovien rakenteiden välityksellä. Myöskään nykyisessä poliittisessa tilanteessa yhä tärkeämmäksi tulleen kotimaisen tutkimuskentän vahvistamisen ei tarvitse tarkoittaa sisäänpäinkääntyneisyyttä, ja kannustamekin tutkijoita tarjoamaan *Avaimen* erityisesti eri kielialueiden kirjallisuuksia käsitteleviä artikkeleita. Kuten aina, lehteen otetaan mielellään vastaan tekstejä myös ruotsiksi.

Numeron vertaisarvioituista artikkeleista kaksi ensimmäistä pureutuu kirjallisuushistoriaan eri näkökulmista. Mika Pylsyn artikkeli nostaa esiin vähälle huomiolle jäänyttä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Inkerin suomalaista kirjallisuutta. Pietarin suomenkielisiä sanoma- ja aikakauslehdissä ilmestyneitä kertomuksia, runoja ja näytelmiä värittävä paikallisuuden korostaminen ja didaktiset, etenkin kansallisen identiteetin rakentamiseen liittyvät tavoitteet.

Artikkeli valottaa näiden tekstien historiallista ja kulttuurista omaleimaisuutta osana kansankirjallisuuden perinnettä.

Laura Kokko hyödyntää kvantitatiivisia metodeja analysoidessaan Volter Kilven kirjailijakuvaan sanomalehtiaineistojen valossa 1900-luvun alusta nykypäivään. Digitoitujen aineiston lähi- ja etäluku tuovat esiin kirjailijan vastaanotossa toistuvat, kulttuurisessa muistissa periytyvät ja itseään vahvistavat kertomukset, jotka vaikuttavat kirjailijaan liitettyihin odotuksiin myös muuttuneessa kulttuurisessa kontekstissa. Kilven mainetta rakentaneen sanaston tutkimus kertoo myös laajemmin kirjallisuuskäsityksen ja kirjallisuuden roolin muutoksesta Suomessa reilun sadan vuoden aikana.

Kaksi jälkimmäistä artikkelia syvennyy yksittäisiin teksteihin, jotka kuitenkin nähdään kietoutuneina laajempiin kirjallisuushistoriallisiin ja teoreettisiin yhteyksiin. Hannele Sand lukee pidetyn ja palkitun mutta toistaiseksi vähän tutkitun Anni Kytömäen *Kivitasku*-romania (2017) osana naisten kirjoittaman, suljettuihin tiloihin ja saarille sijoittuvan kirjallisuuden intertekstuaalista verkostoa. Sand esittää, että teoksessa eristäytyneisyyttä ja ahtautta korostavat tilat sisältävät intertekstuaalisesti jaettuina myös paon, vapautumisen ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksia.

Paavo Mannisen artikkeli löytää uusia merkityksiä klassisesta sonetista psykoanalyttisen luennan valossa ja osoittaa samalla, miten runous voi syventää ja muuttaa ymmärrystä psykoanalyttisista käsitteistä. Manninen analysoi Shakespearen sonetin 56 apostrofista puhuttelurakennetta tekstuaalisena vastineena transferenssin psyykkiselle prosessille esittäen, että näitä yhdistää halu kumota menetetyn rakkaudenkohteen poissaolo. Sonetti ei kuitenkaan vain toista transferenssikokemusta vaan tematisoi sen ja siten mahdollistaa sen kalkkeutuneen dynamiikan uudistumisen, poeettisessa ”väliajassa”, jossa merkitys ja totuus ovat vasta tuloillaan.

Nanna Numento valottaa seminaariraportissaan marraskuussa 2024 järjestetyn Mari Hatavaran 50-vuotisjuhlaseminaarin antia. Seminaarin esitelmien aiheet ulottuivat kirjallisuuden lisäksi Youtube-videoihin ja poliittiseen puheeseen tuoden esiin Hatavaran kertomuksetutkimuksen monia sovellusaloja. Lisäksi numerossa julkaistaan seminaarin järjestäjiinkin kuuluneen Anna Kuutsan lektio, joka niin ikään pyrkii soveltamaan ja uudistamaan kertomuksetutkimuksellisia menetelmiä tutkimuskohteenaan Maria Jotunin dialogikerronta.

Numerossa julkaistaan neljä kirja-arvostelua. Joonas Sántin arvio Emil Santtu Uutun näytelmätekstin ja esseän sisältävästä *Huomioita nimestä* -teoksesta (2024) sekä Päivi Mehtosen arvio Robert Glückin teoksesta *Pitkä muistiinpano uuskerronnasta* (2023, suom. Juha-Pekka Kilpiö) pureutuvat kumpikin kerronnallisuuden ja historiankirjoituksen mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin erityisesti queer- ja transnäkökulmasta. Love Carlshamre arvioi Jonathan Kramnickin uusimman puheenvuoron *Criticism and Truth. On Method in Literary Studies* (2023), joka ottaa osaa viimeaikaiseen keskusteluun kirjallisuudentutkimuksen roolista esittämällä ajatuksen lähiluvusta tiedontuotantona ja erään-

laisena käsityönä. Jonna Urpilainen ottaa tarkasteluun Patrick Colm Hoganin tuoreen julkaisun *Colonialism and Literature. An Affective Narratology* (2025), joka sovittaa yhteen affektiteoreettisia ja jälkikolonialistisia näkökulmia tarkastellessaan, miten kerronnalliset lajit ja niihin liittyvät tunteet toimivat siirtomaavallan jälkeisissä yhteiskunnissa.

Käsillä oleva numero siirtää *Avaimen* päätoimittajien kapulan Hanna-Riikka Roineelta ja Esko Suorannalta meille. Haluamme kiittää edellisiä päätoimittajia heidän hienosta työstään kotimaisen kirjallisuudentutkimuksen hyväksi. Omalla kaksivuotiskaudellamme haluamme jatkaa lehden vakiintunutta tehtävää korkeatasoisen tiedejulkaisemisen vaalijana. Loppuvuonna 2024 aloitettu tauko käsikirjoitusten vastaanottamisessa on nyt purettu, ja otamme artikkeliehdotuksia ilolla vastaan. Toivomme, että *Avain* säilyttää paikkansa alan sisäisen mutta myös sen ulkopuolelle kurottavan keskustelun alustana; toivotammekin tervetulleiksi vertaisarvioitavien artikkeleiden lisäksi myös vapaamuotoisemmat keskustelunavaukset ja kriittiset puheenvuorot.

Haku *Avaimen* teemanumeron 1/2026 vieraileviksi päätoimittajiksi on auki. Kannustamme kaikkia teemakokonaisuuden toimittamisesta kiinnostuneita lähettämään hakemuksen. Hakuilmoitus löytyy kokonaisuudessaan lehden lopusta.

Laura Oulanne & Anna Tomi